

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA. 410.019.04.2020

Pan
Waldemar Chmielarz
Prezes Zarządu
Zakładów Chemicznych „Rudniki” S.A.
ul. Fabryczna 1
42-240 Rudniki

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

PI/20/017 Realizacja procedur zakupowych przez spółki z udziałem Skarbu Państwa

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakłady Chemiczne „Rudniki” Spółka Akcyjna ¹ , ul. Fabryczna 1, 42-240 Rudniki
Kierownik jednostki kontrolowanej	Waldemar Chmielarz, Prezes Zarządu od 31 października 2016 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Ryszard Chrząstek, Prezes Zarządu w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 9 września 2016 r. oraz Edmund Konieczniak, Członek Rady Nadzorczej oddelegowany do czasowego wykonywania czynności Prezesa Zarządu w okresie od 12 września do 28 października 2016 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Opracowanie i wdrożenie w spółce procedur zakupów zaopatrzeniowych.2. Wykorzystywanie przyjętych procedur przy dokonywaniu zakupów zaopatrzeniowych.3. Funkcjonowanie mechanizmów kontroli stosowania procedur zakupów zaopatrzeniowych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2016-2020 (I półrocze)
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Waldemar Góra - główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/219/2020 z 21 sierpnia 2020 r.2. Karol Pastuszka – inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/220/2020 z 21 sierpnia 2020 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Zwane dalej: „Zakładami” lub „Spółką”. Zakłady są jednoosobową spółką Skarbu Państwa.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność jednostki w kontrolowanym zakresie.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Spółka prawidłowo opracowała i wdrożyła procedury zakupowe, sformułowane w Księdze Zintegrowanego Systemu Zarządzania Jakością, Środowiskowego i BHP oraz potwierdzone certyfikatem jakości ISO 9001⁴. Przyjęte procedury skutecznie ograniczały ryzyko nieprawidłowego działania oraz umożliwiały dokonywanie zakupów zaopatrzeniowych w sposób adekwatny do wymagań wynikających z profilu prowadzonej produkcji Zakładów, w tym uwzględniały wymagania jakościowe oraz czynniki ekonomiczne.

W okresie objętym kontrolą, Spółka stosowała przyjęte zasady dokonywania zakupów zaopatrzeniowych, realizując je w sposób gospodarny, z zachowaniem zasady optymalizacji zakupów pod względem ilościowym, jakościowym i cenowym. Stwierdzone odstępstwa od stosowania tych regulacji nie miały negatywnych skutków dla Spółki.

W Spółce weryfikowano stosowanie procedur zakupowych. W ramach planów audytu, przeprowadzano corocznie badania procesu realizacji zakupów, a wydawane w ich wyniku zalecenia były realizowane. Spółka poddawana była także corocznym audytom, przeprowadzanym przez zewnętrzną firmę akredytującą, w ramach których m.in. weryfikowano realizację procedur zakupowych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Opracowanie i wdrożenie w Spółce procedur zakupów zaopatrzeniowych

Opis stanu
faktycznego

Spółka opracowała ogólne procedury zakupów, które zostały określone w stosowanym systemie zarządzania jakością⁶. Obowiązująca w okresie objętym kontrolą procedura o symbolu ZSZ 3.4-1.00.00 „Zakupy” (zwana dalej „Procedurą zakupów”), została opracowana i zatwierdzona przez Prezesa Zarządu Spółki w lipcu 2015 r.⁷. Procedura obejmowała cały zakres realizowanych zakupów, wyodrębniając przy tym zakupy: materiałów, surowców do produkcji bezpośredniej i usług oraz wyrobów dla celów pozaprodukcyjnych.

Procedura zakupów określała:

- wymagania dla zakupów, w tym wymagania dla surowców i materiałów do produkcji bezpośredniej oraz dla wyrobów do celów pozaprodukcyjnych;

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Certyfikat zgodności systemu zarządzania jakością z wymaganiami normy ISO 9001 (PN-EN ISO 9001:2015), nadany przez uprawnioną jednostkę akredytującą.

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Spółka spełniła wymagania i wdrożyła systemy: zarządzania jakością (ISO 9001:2015), zarządzania środowiskowego (ISO 14001:2015) oraz zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy (ISO 45001:2018), potwierdzone certyfikatem wydanym przez firmę akredytującą DQS Polska. Księgi Zintegrowanego Systemu Zarządzania Jakością, Środowiskowego i BHP zostały zatwierdzone przez Prezesa Zarządu.

⁷ Kolejne wydania procedury zostały opracowane i zatwierdzone przez Prezesa Zarządu: w maju 2018 r., maju 2019 r. oraz w kwietniu 2020 r. Rada Nadzorcza i Właściciel Spółki nie ingerowali w kształt zasad wprowadzonych w procedurach i nie odnosili się do ich regulacji.

- sposób dokonywania oceny i doboru dostawców zdolnych do dostarczania dostaw zgodnych z wymaganiami, odrębnie dla zakupów surowców i materiałów do produkcji bezpośredniej oraz dla wyrobów do celów pozaprodukcyjnych, a także dokonywania audytów dostawców;
- metodykę składania zamówień i zawierania umów z dostawcami,
- sposób przeprowadzania kontroli dostaw,
- sposób przyjmowania i magazynowania dostaw, w tym przyjmowania dostaw surowców, ocenę jakości dostarczonych surowców, działania pokontrolne i postępowanie z materiałami niezgodnymi z wymaganiami.

(akta kontroli str. 9-84, 675-676)

W Procedurze zakupów, szczegółowo określono m.in.:

- *Wymagania dla surowców i materiałów do produkcji bezpośredniej.* Charakterystykę oraz komplet wymagań dla każdego surowca zawierano w dokumencie pn. „Karta surowca”, opracowywanym przy uruchomieniu produkcji nowego lub modernizowaniu wyrobu, wdrażaniu nowych technologii oraz wprowadzaniu nowych surowców na bazie rozeznania rynku surowców;
- *Sposób dokonywania oceny i wyboru dostawców surowców i materiałów dla produkcji bezpośredniej.* Według Procedury, dla zapewnienia wymaganej jakości dostaw, w Zakładach obowiązuje prowadzenie oceny i wyboru dostawców surowców i materiałów do produkcji bezpośredniej, wyrobów dla celów pozaprodukcyjnych i usług zgodnych z wymaganiami, a dostawcy są zobowiązani do respektowania procedur obowiązujących w Zakładach. Oceny dokonywał Kierownik Zaopatrzenia Spółki, na podstawie napływających ofert i ukazujących się ogłoszeń, wykorzystując formularze pn. „Ankieta - Karta oceny dostawcy” oraz „Karta bieżącej oceny dostawców”. Procedura zawierała zastrzeżenie, że oceniając dostawców tych samych lub podobnych wyrobów należy przyjmować te same kryteria. Dostawcy, którzy uzyskali przynajmniej 60 punktów wpisywani byli na „Listę kwalifikowanych dostawców”, która była następnie zatwierdzana przez Pełnomocnika Prezesa Zarządu ds. Zintegrowanego Systemu Zarządzania⁸. W IV kwartale każdego roku Kierownik Zaopatrzenia dokonywał weryfikacji ww. listy. Dodatkowe wskazówki nt. wyboru dostawców i surowców zamieszczono w instrukcji „Wymagania dla surowców”.
- *Zasady prowadzenia audytu dostawców.* Procedura przewidywała, że jeżeli zaistnieje taka konieczność, prowadzący zakupy zwraca się do Pełnomocnika ZSZ o przygotowanie audytu dostawców. Procedura określała ogólne zasady przeprowadzenia takiego audytu, prowadzonego na podstawie listy pytań kontrolnych opracowanych przez audytora Spółki, nie precyzowała przy tym okoliczności, w których należy przeprowadzić audyt dostawców⁹.
- *Proces dokonywania zakupów.* Zamówienia przygotowuje Dział Zaopatrzenia na podstawie zapotrzebowania składanego przez kierowników komórek organizacyjnych. Zamówienia zawierają dokładną identyfikację oraz specyfikację, zgodną z „Kartą surowca” lub innymi wymaganiami określonymi w zapotrzebowaniu. Zamówienia są składane u dostawców umieszczonych na „Listach kwalifikowanych dostawców”. Jeżeli w celu realizacji dostaw podpisywane były umowy, winny one zawierać komplet wymagań dotyczących ich przedmiotu oraz określać m.in.: warunki dostaw, wymagane badania,

⁸ Zwanego dalej: „Pełnomocnikiem ZSZ”.

⁹ W okresie objętym kontrolą Spółka nie dokonywała audytu dostawców, o których mowa w ww. Procedurze zakupów. Pełnomocnik ZSZ wyjaśnił, że audyty te były nieobowiązkowe, a Procedura przewidywała je w przypadku wystąpienia takiej konieczności. Spółka nie prowadziła audytu dostawców ponieważ w ostatnich latach nie wystąpiły żadne reklamacje zakupionych produktów.

odbioru i dowody potwierdzające jakość, warunki płatności, terminy dostaw czy postępowania reklamacyjne. Dział Zaopatrzenia prowadzi rejestry zamówień i umów z dostawcami, nadzoruje ich realizację i przechowuje zapisy dokumentujące przebieg realizacji dostaw.

- *Sposób przyjmowania i magazynowania dostaw.* Pracownicy Magazynu Spółki sprawdzają ilość towaru i kompletność dokumentacji towarzyszącej dostawie (m.in. atestów i specyfikacji), a pracownicy Laboratorium przeprowadzają odbiór jakościowy wybranych surowców.

(akta kontroli str. 17-84, 244-245)

Ponadto, w określonych w Procedurze zakupów dokumentach powiązanych, wyszczególniono m.in. instrukcję pn. „Wymagania dla surowców”, której przedmiotem było określenie metod postępowania podczas opracowywania danych dotyczących surowców wykorzystywanych przy produkcji podstawowej. W instrukcji tej zapisano m.in., że dla bieżącej, powtarzającej się produkcji obowiązywała uproszczona metodyka postępowania realizowana wg następujących ustaleń:

1. Dział Zaopatrzenia przygotowuje zamówienie na podstawie posiadanych, opracowanych Kart surowców.
2. Zamówienia są zatwierdzane przez Zarząd Spółki.
3. Dział Zaopatrzenia i Magazynów przestrzega wymaganej kompletności zamówień i doboru kwalifikowanych dostawców.
4. Dyrektor ds. Produkcji i Rozwoju, na bazie badań rynku surowców oraz śledząc nowoczesne technologie wytwarzania, w uzasadnionych przypadkach wprowadza nowe surowce również do bieżącej produkcji.

W instrukcji zawarto m.in. zapis, że Dyrektor ds. Produkcji i Rozwoju Spółki jest odpowiedzialny za dobór odpowiednich surowców dla produkcji podstawowej przy uwzględnieniu potrzeby zapewnienia wymaganej jakości wyrobów oraz czynników ekonomicznych. Podano również, że przy doborze surowców do produkcji należy zebrać informacje o dostępnych na rynku surowcach dla produkcji, z uwzględnieniem ich parametrów technicznych, jakościowych i cen, na podstawie wszelkich dostępnych źródeł, tj. prasy specjalistycznej, targów, wystaw oraz na podstawie informacji pozyskiwanych od Specjalisty ds. badania rynku.

(akta kontroli str. 77-82)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości .

OCENA CZĄSTKOWA

Spółka prawidłowo opracowała i wdrożyła procedury zakupowe, które ograniczały ryzyko nieprawidłowego działania oraz umożliwiały dokonywanie zakupów zaopatrzeniowych w sposób adekwatny do wymagań wynikających z profilu prowadzonej produkcji Zakładów, w tym uwzględniający wymagania jakościowe oraz czynniki ekonomiczne. Obowiązujące procedury nakładały obowiązek dokonywania zakupów od zweryfikowanych i ocenianych kontrahentów.

OBSZAR

2. Wykorzystywanie przyjętych procedur przy dokonywaniu zakupów zaopatrzeniowych

Opis stanu
faktycznego

W latach objętych kontrolą dla celów produkcji podstawowych produktów Spółki: szkliwa sodowego, szkła wodnego sodowego, szkliwa potasowego, szkła wodnego potasowego oraz krzemianów sodowych i potasowych, dokonywano zakupów głównie: sody kalcynowanej¹⁰, piasku szklarskiego¹¹, węgla potasu¹² oraz ługu

¹⁰ Dostawcą sody kalcynowanej była spółka Ciech S.A., jedyny polski producent sody kalcynowanej.

sodowego¹³. Ponadto większymi pozycjami zakupów była energia elektryczna i gaz ziemny - zużywane w procesach technologicznych prowadzonej produkcji. W kolejnych latach 2016-2020 (I półrocze) na ww. zakupy zaopatrzeniowe Spółka wydatkowała odpowiednio: 57 851,2 tys. zł, 68 242,0 tys. zł, 81 836,1 tys. zł, 79 531,7 tys. zł oraz 27 688,0 tys. zł. Zakupy zaopatrzeniowe z wyłączeniem energii elektrycznej i gazu ziemnego wynosiły odpowiednio: 42 994,3 tys. zł, 50 737,0 tys. zł, 60 339,2 tys. zł, 53 685,3 tys. zł oraz 19 043,3 tys. zł.

(akta kontroli str. 322-324)

Wybraną do badań próbę z lat 2016-2020 (I półrocze) stanowiły 54 transakcje¹⁴ o łącznej wartości 12 987,9 tys. zł, stanowiące 5,73% wartości wszystkich ww. dokonanych w kontrolowanym okresie zakupów zaopatrzeniowych z wyłączeniem energii elektrycznej i gazu ziemnego.

(akta kontroli str. 322-557)

Badanie wykazało, że rozpoczęcie procedury zakupowej było każdorazowo poprzedzone zgłoszeniem zamówienia przez właściwą komórkę organizacyjną, tj. przez Wydział Produkcyjny. Zamówienia zgłaszane do Działu Zaopatrzenia i Magazynów¹⁵ składano telefonicznie, podając rodzaj i ilość przedmiotu zakupu oraz oczekiwany termin dostawy. Zapotrzebowanie na ilość poszczególnych rodzajów surowców, niezbędnych do planowanej wielkości produkcji, było każdorazowo analizowane przez Wydział Produkcyjny na podstawie danych z Sekcji Sprzedaży Krajowej i Sekcji Eksportu¹⁶. W wyniku przeprowadzonej analizy zamówień na wyroby Zakładów oraz po weryfikacji stanów magazynowych surowców, Wydział Produkcyjny przystępował do zgłaszania zapotrzebowania na surowce do produkcji. Powyższe postępowanie nie powodowało narastania nadmiernych zapasów magazynowych.

(akta kontroli str. 285, 558-569)

Kierownik Działu Zaopatrzenia i Magazynów¹⁷ wyjaśnił, że w Spółce, organizowane są cotygodniowe spotkania Zarządu z dyrekcją i kierownictwem działów Spółki, na których przekazywane są bieżące informacje dotyczące m.in. dostaw podstawowych surowców do produkcji na dany tydzień.

(akta kontroli str. 677-679)

Dział Zaopatrzenia i Magazynów Spółki nie prowadził rejestrów zamówień i umów z dostawcami, o których mowa w pkt 3.3 ppkt. 7)¹⁸ Procedury ZSZ 3.4-1.00.00 „Zakupy”. Prezes Zarządu wyjaśnił¹⁹, że nie prowadzono osobnego rejestru zamówień z uwagi na niewielką liczbę dostawców i podał, że umowy z dostawcami

¹¹ Dostawcami piasku szklarskiego były: RIMS Sp. z o.o., Grudzeń Las Sp. z o.o. oraz Kopalnia i Zakład Przetwórstwa Piasków Szklarskich Osiecznica Sp. z o.o.

¹² Dostawcą węgla potasu była Eastchem Sp. z o.o., wyłączny przedstawiciel na Polskę zakładów chemicznych z Rosji.

¹³ Dostawcami łągu sodowego były: Anwil S.A., PCC „ROKITA” Sp. z o.o., Gorzółka Sylwia CST oraz Brenntag Polska sp. z o.o.

¹⁴ 38 zamówień oraz 16 transakcji w ramach dwóch umów sprzedaży ze spółką Anwil S.A.

¹⁵ Zwany dalej: „Dział ZiM”.

¹⁶ Sekcje te były samodzielnymi komórkami organizacyjnymi, podległymi Dyrektorowi ds. Handlowych. Dane o wielkości bieżących zamówień na wyroby Zakładów pozwalały na szacunek wymaganej ilości surowców – dostosowanej do skali produkcji, która odpowiadała bieżącemu zapotrzebowaniu na wyroby.

¹⁷ Dalej: „Kierownik Działu ZiM”.

¹⁸ „Dział Zaopatrzenia i Magazynów prowadzi rejestry zamówień i umów z dostawcami, nadzoruje ich prawidłową realizację i przechowuje zapisy dokumentujące przebieg realizacji dostaw (w tym korespondencję z dostawcami)”

¹⁹ Wyjaśnienia podpisane przez Prezesa Zarządu - opracowane na podstawie wyjaśnień Dyrektora ds. Handlowych oraz Kierownika Działu Zaopatrzenia.

surowców w postaci papierowej znajdują się w osobnym segregatorze - „co stanowi jednocześnie rejestr umów”.

(akta kontroli str. 17-84, 558-569)

NIK zwraca uwagę, że „rejestr” - oznacza uporządkowany spis lub wykaz, który w odniesieniu do przywołanego wyżej segregatora może m.in. informować o jego zawartości i pozwalać na weryfikację jego kompletności.

W Spółce określono wymagania, jakie miały spełniać surowce wykorzystane do produkcji. Zgodnie z obowiązującymi procedurami, doboru surowców do produkcji podstawowej dokonywano poprzez opracowanie dla każdego surowca „Karty surowca”²⁰. Zawarte w karcie wymagania wobec danego surowca były zatwierdzane przez Dyrektora ds. Produkcji i Rozwoju oraz Kierownika ds. Zintegrowanego Systemu Zarządzania i BHP oraz przekazywane do Działu ZiM Oprócz kart surowców, prowadzono zestawienie wymagań dla surowców, zatwierdzane przez Dyrektora ds. Produkcji i Rozwoju. Zestawienie zawierało informacje dotyczące m.in.: parametrów surowców objętych kontrolą przez zakładowe laboratorium, norm obowiązujących dany surowiec, dokumentów stanowiących podstawę odbioru surowca²¹ oraz wydziału Spółki dokonującego tego odbioru²². Opracowane karty wraz ze zestawieniem wymagań dla surowców stanowiły podstawę do zamówienia danego surowca.

(akta kontroli str. 17-84, 662-672)

Zakupy surowców dokonywane były od dostawców wpisanych na „Listę kwalifikowanych dostawców”, oprócz zakupów piasku szklarskiego w latach 2016-2017, które były dokonywane od dostawcy spoza tej listy. Dział ZiM zgodnie z procedurą zakupową dokonywał oceny dostawców. Z dostawcami sody kalcynowanej²³ oraz piasku szklarskiego²⁴ Spółka zawarła umowy długoterminowe. Natomiast węglan potasu dostarczany był od jednego dostawcy, tj. spółki Eastchem Sp. z o. o., wyłącznego przedstawiciela na Polskę rosyjskiego producenta tego surowca.

Dyrektor ds. Handlowych wyjaśniła, że w ostatnich latach próbowano pozyskać oferty od innych dostawców węglanu potasu m.in. z Niemiec i Korei Południowej, lecz oferta dostawcy niemieckiego była niekonkurencyjna, natomiast produkt koreański nie spełniał wymagań norm surowcowych.

(akta kontroli str. 17-84, 558-562)

Prezes Zarządu wyjaśnił, że w celu sprostania dużej konkurencji na rynku krzemianów, zarówno polskim jak i zagranicznym, Spółka musi dostarczać wyroby najwyższej jakości, dlatego regularnie rozeznawano rynek surowców pod kątem pozyskania konkurencyjnych ofert. W okresie objętym kontrolą Spółka występowała,

²⁰ „Karta surowca” precyzuje: nazwę, typ, klasę i inne dane identyfikujące dany surowiec, wyrób dla którego dany surowiec był przeznaczony, wymagania techniczne, jakościowe i środowiskowe dla danego surowca, metodę odbioru jakościowego, wymagane dokumenty (świadczenia jakości, certyfikaty, atesty), wymagania odnośnie systemu zarządzania dostawcy i inne niezbędne informacje.

²¹ Certyfikaty jakości lub wyniki przeprowadzonych badań laboratoryjnych.

²² Do odbiorów surowców i materiałów upoważnione były działy: Laboratorium, Produkcyjny oraz Zaopatrzenia i Magazynów.

²³ W 2016 r. obowiązywała umowa sprzedaży nr K/F12/04/5154 z 3 stycznia 2005 r. z CIECH S.A. zmieniona aneksem nr 12 z 22 kwietnia 2016 r., w którym określono zapotrzebowanie na ilość sody kalcynowanej oraz jej cenę obowiązującą w 2016 r. Od 2017 r. obowiązywała umowa wieloletnia nr K/F12/04/5154 z 1 stycznia 2017 r.

²⁴ Umowa wieloletnia nr DHA/3/17 obowiązująca od 2 listopada 2017 r. zawarta ze spółką GRUDZEŃ Las Sp. z o.o. W przypadku dostaw piasku od spółki KiZPPS Osiecznica Sp. z o.o. były one realizowane w ramach zamówień na szkliwo sodowe dla odbiorców w Szwecji. Odbiorca wymagał produktu o najwyższych wymaganiach jakościowych, które spełniał droższy piasek szklarski dostarczany przez KiZPPS Osiecznica Sp. z o.o.

bądź otrzymywała oferty na zakup węgla sodu²⁵, węgla potasu²⁶ i ługu sodowego²⁷. Analiza porównawcza ofert wykazała, że ceny węgla sodu i potasu od innych producentów były wyższe od 11% do 21%. W przypadku jednej z firm, mimo korzystnej cenowo oferty, jakość produktu nie spełniała wymagań naszych klientów. Z kolei koreański węgiel potasu został przetestowany na linii produkcyjnej, ale nie spełniał wymagań normy surowcowej pod kątem uziarnienia oraz ciężaru nasypowego. Związku z powyższym ww. potencjalni dostawcy nie zostali zakwalifikowani i wpisani na listę kwalifikowanych dostawców. W latach 2016-2020 nie było przypadków, aby dostawca, który nie został wpisany na listę dostawców kwalifikowanych odwoływał się od oceny Spółki.

(akta kontroli str. 572-613, 716-717)

Badanie próby transakcji wykazało, że przed dokonywaniem zamówienia, Spółka rozsyłała zapytania ofertowe do podmiotów wskazanych na liście kwalifikowanych dostawców. Po zebraniu ofert i dokonaniu ich analizy, Kierownik Działu ZiM dokonywał zamówienia u dostawcy, którego oferta była najbardziej uzasadniona ekonomicznie. W przypadku trzech badanych transakcji²⁸, w tym dwóch dokonanych w 2016 r. i jednej w 2017 r. (na łączną kwotę 78,2 tys. zł), Spółka nie posiadała pełnej dokumentacji²⁹, potwierdzającej dokonanie zakupu po uprzednim otrzymaniu ofert od wszystkich dostawców kwalifikowanych.

W przypadku czterech z 54 badanych transakcji, Spółka dokonała zakupu (piasku szklarskiego) od dostawcy nieujętego na liście dostawców kwalifikowanych. Procedura zakupowa stosowana w Spółce³⁰ wymagała, aby adresatami zamówień surowców i materiałów byli dostawcy umieszczeni na zatwierdzonych listach kwalifikowanych dostawców. Badania wykazały jednocześnie, że oferta tego dostawcy była konkurencyjna w stosunku do oferty bezpośredniego producenta piasku, ujętego na ww. liście. W kolejnych latach, z powodu gorszej oferty cenowej, Spółka zrezygnowała z dostaw piasku szklarskiego od ww. kontrahenta i dokonywała dalszych zamówień u bezpośredniego producenta tego piasku.

Prezes Zarządu oraz Kierownik Działu ZiM wyjaśnili, że dostawca ten nie został ujęty na liście dostawców kwalifikowanych, ponieważ był firmą pośredniczącą pomiędzy producentem piasku, a Spółką, a sam produkt posiadał atesty i dowody dostaw pochodzące od producenta umieszczonego na liście kwalifikowanych dostawców.

(akta kontroli str. 17-84, 322-324, 390-402, 558-562, 572-613, 673-683, 719-743)

NIK zwraca uwagę, na potrzebę bieżącej aktualizacji listy kwalifikowanych dostawców, na której Spółka umieszczała nie tylko dostawców będących bezpośrednimi producentami surowców, ale także firmy pośredniczące w zakupach z tymi producentami.

²⁵ Cztery oferty.

²⁶ Dwie oferty.

²⁷ Pięć ofert.

²⁸ Zakup ługu sodowego od spółki PCC „Rokita” S.A.: nr faktury nr 1014010540 oraz nr 1014010056 oraz od spółki Brenntag Polska Sp. z o.o. – faktura nr A060186644.

²⁹ W odniesieniu do nie pełnej dokumentacji dotyczącej trzech transakcji Prezes Zarządu oraz Kierownik ZiM wyjaśnili, że w programie pocztowym brak było ofert pozostałych dostawców, poza ofertami Anwil S.A. oraz PCC „Rokita” S.A. W przypadku zamówienia ługu sodowego w lipcu 2017, Spółka posiadała oferty Anwil S.A. oraz PCC „Rokita” S.A.

³⁰ Pkt. 3.3 ppkt 3 „Zakupy surowców, materiałów i wyrobów” - „Adresatami zamówień surowców i materiałów strategicznych są dostawcy umieszczeni na zatwierdzonych Listach kwalifikowanych dostawców”.

Dokonywane przez Spółkę zamówienia nie były formalnie zatwierdzane przez Zarząd Spółki³¹, co przewidywał pkt. 4.3 ppkt. 2³², przyjętej w Spółce instrukcji d/PT/2 „Wymagania dla surowców”³³, opisującej m.in. metodykę dokonywania zakupów surowców dla bieżącej, powtarzającej się produkcji. Instrukcja d/PT/2, ustalała szczegółową metodykę przeglądów i zatwierdzenia zamówień na surowce. Badanie próby wykazało, że wszystkie 54 zamówienia nie były zatwierdzane przez Zarząd Spółki. Natomiast na podstawie korespondencji mailowej towarzyszącej zamówieniom, Kierownik Działu ZIGM wykazał, że w 36 przypadkach, informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty była przekazana do wiadomości Prezesa lub Dyrektora ds. Handlowych.

(akta kontroli str.17-84, 558-562a)

Prezes Zarządu oraz Kierownik ZiM wyjaśnili, że: „zgodnie z procedurą ZSZ 3.4-1.00.00 Zakupy, zamówienia na podstawowe surowce do bieżącej produkcji realizuje Dział Zaopatrzenia i Magazynów. Prezes Zarządu uczestniczy w rozmowach z głównymi dostawcami surowców, negocjuje ceny, podpisuje umowy z dostawcami. W każdy poniedziałek odbywają się spotkania Zarządu z dyrekcją i kierownictwem Spółki, na których kierownik Działu Zaopatrzenia przekazuje informacje o dostawach podstawowych surowców do produkcji na dany tydzień. Brak zatwierdzeń zamówień surowców przez Zarząd Spółki był spowodowany błędem w Instrukcji d/PT/2 pkt 4.3/2, który w zamyśle miał dotyczyć tylko zamówień nowych surowców, wymagających potwierdzenia przez Zarząd. Błąd zostanie skorygowany w ww. Instrukcji. Zakończeniem procesu zamówienia jest faktura od dostawcy, która jest każdorazowo akceptowana przez Prezesa Zarządu.”

(akta kontroli str. 673-679)

Ustalenia kontroli NIK potwierdzają fakt posiadania przez Zarząd Spółki bieżącej wiedzy na temat składanych zamówień, tym niemniej brak ich formalnego zatwierdzenia przez Zarząd był działaniem niezgodnym z przyjętymi przez Spółkę regulacjami. NIK zwraca uwagę, że w sytuacji uznania występowania błędu w obowiązujących regulacjach należało ten błąd skorygować.

Stwierdzone w trakcie kontroli ww. odstępstwa od stosowania przyjętych procedur zakupowych nie miały negatywnych skutków, w tym wpływu na wyniki finansowe Spółki. Za lata 2016-2019 Spółka osiągała zyski netto w kwotach od 10 231,5 tys. zł do 14 995,8 tys. zł, natomiast za pierwsze półrocze 2020 r. zyski netto wyniosły 3 421,9 tys. zł.

(akta kontroli str. 630)

Zakupy realizowane w ramach umów zawartych z dostawcami dotyczyły dostaw ługu sodowego ze spółki Anwil S.A. W umowach³⁴ określono m.in. wymogi dotyczące zasad kontroli i odbioru przedmiotu zakupu, terminów dostaw oraz zasad reklamacji. W ramach postępowania reklamacyjnego określono wysokość ewentualnych kar za dostarczenie przedmiotu niespełniającego wymogi. Według umów, wysokość kar nie mogła przekroczyć wartości reklamowanego towaru.

(akta kontroli str. 685-715)

Dostawy surowców podlegały stałej weryfikacji. Każdorazowo pracownicy Spółki dokonywali sprawdzenia zgodności ilości zakupionego surowca z dokumentami

³¹ Zarząd Spółki był jednoosobowy.

³² „Zamówienia są zatwierdzane przez Zarząd Spółki.”

³³ Określonej w Procedurze zakupowej jako „dokument związany” z tą Procedurą.

³⁴ W latach 2017-2020 obowiązywały dwie umowy zawarte ze spółką Anwil S.A., tj. umowa nr PP 1/4/2017 z 23 marca 2017 r. oraz umowa DP/PC/11/2019 z 21 grudnia 2018 r.

przewozowymi i dokonywali wpisu do Rejestru przychodów zewnętrznych surowców³⁵. Sprawdzana była kompletność dokumentacji towarzyszącej dostawie³⁶. Ponadto służby laboratoryjne działające w Spółce przeprowadzały badania³⁷ próbek dostarczonych surowców w celu dokonania oceny zgodności z normami obowiązującymi dla danego surowca. W okresie objętym kontrolą pracownicy magazynów oraz laboratorium nie zgłaszali niezgodności surowców z wymaganiami, związku z czym nie było podstaw wszczynania postępowań reklamacyjnych na dostarczone surowce. Dostarczane surowce były wykorzystywane na bieżąco do produkcji z uwagi na ograniczone możliwości magazynowe. Utworzone zapasy magazynowe wystarczały - zależności od wielkości produkcji - na okres od kilku do kilkunastu dni. Wyjątek stanowił zapas piasku szklarskiego, który ze względu na sezonowość produkcji piasku³⁸, Spółka kupowała w ilościach zabezpieczających ciągłość produkcji w okresie jesienno-zimowym.

(akta kontroli str. 558-562, 576, 628-629)

Ze względu na znaczną liczbę złożonych do Spółki zamówień m.in. na szkliwo sodowe, w 2018 r. Spółka dokonała zwiększonych w stosunku do planu zakupów surowców, w szczególności węgla sodu³⁹ od spółki CIECH S.A. oraz piasku szklarskiego⁴⁰ od spółki KIZPPS OSIECZNICA Sp. z o. o., tj. od dostawców wpisanych na listę dostawców kwalifikowanych.

(akta kontroli str. 558-564, 577)

Analiza dokumentacji związanej z przeprowadzonymi zakupami zaopatrzeniowymi (w ramach badanej próby) oraz wyjaśnienia Prezesa Zarządu wskazują, że w kontrolowanym okresie nie było przypadków ingerencji Rady Nadzorczej lub Właściciela, zmierzających do odstąpienia od stosowania w Spółce procedur zakupowych.

(akta kontroli str. 558-562, 563-569)

W latach 2016-2020 do Spółki wpłynęło 14 reklamacji⁴¹ dotyczących produktów Spółki. Zgłoszone przez klientów reklamacje nie dotyczyły jakości produktów, wynikających z nieodpowiedniej jakości zakupionych przez Spółkę surowców do ich produkcji. Reklamacje te dotyczyły głównie różnic wagowych, uszkodzeń powstałych podczas transportu, zamoczenia transportowanego towaru lub wysłania nie tej partii produktu. Spółka uznała za zasadne 13 z ww. reklamacji.

(akta kontroli str. 568-570)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości .

OCENA CZĄSTKOWA

Spółka stosowała zasady dokonywania zakupów zaopatrzeniowych ustalone w przyjętych procedurach, realizując je w sposób gospodarny z zachowaniem zasady optymalizacji zakupów pod względem ilościowym, jakościowym i cenowym.

³⁵ W rejestrze ujmowano następujące informacje: nazwa dostawcy, nazwa surowca i jego ilość oraz informacje o atescie/certyfikacie dla danej dostawy.

³⁶ W szczególności wymaganych świadectw jakości, atestów i specyfikacji.

³⁷ Laboratorium w przypadku surowców dostarczanych przez stałych, kwalifikowanych dostawców, mogło odstąpić od dodatkowych badań, a ocenę zgodności przeprowadzić na podstawie sprawdzenia świadectw kontroli i atestów dostawcy.

³⁸ Okresowe przestoje produkcyjne w miesiącach zimowych.

³⁹ Zwiększono ilość zamówionego surowca z 39 000 Mg na 41 650 Mg.

⁴⁰ Zwiększono ilość zamówionego piasku szklarskiego z 25 000 Mg na 34 660 Mg, co wynikało również z faktu, iż drugi dostawca piasku szklarskiego, wpisany na listę dostawców kwalifikowanych, miał w tym okresie zmianę złoża odkrywkowego, co ograniczało jego produkcję.

⁴¹ Cztery w 2016 r., trzy w 2017 r., dwie w 2018 r., trzy w 2019 r. oraz dwie w 2020 r.

Stwierdzone odstępstwa od stosowania tych regulacji nie miały negatywnych skutków dla Spółki.

OBSZAR

3. Funkcjonowanie mechanizmów kontroli stosowania procedur zakupów zaopatrzeniowych

Opis stanu faktycznego

Obowiązek kontroli stosowania procedur zakupowych został określony w obowiązującej w Zakładach normie PN-EN ISO 9001 pn. „Systemy zarządzania jakością. Wymagania” - w rozdziale pn. „Ocena efektów działania”, gdzie zawarto wymagania odnośnie prowadzenia audytu wewnętrznego w zaplanowanych odstępach czasu, w celu uzyskania informacji o tym, czy system zarządzania jakością jest zgodny z wymaganiami (własnymi oraz norm międzynarodowych) oraz czy został skutecznie wdrożony i utrzymywany. Zgodnie z ww. normą, Zakłady powinny m.in. zaplanować, ustanowić, wdrożyć i utrzymywać program audytów, w tym określić częstość audytów oraz kryteria i zakres każdego audytu.

(akta kontroli str. 85-100)

Zgodnie z ww. wytycznymi, Pełnomocnik ZSZ opracowywał na każdy rok „Programy audytów”, w których uwzględniono sprawdzenie funkcjonowania systemu zakupów, a dokumenty ten zatwierdzał Prezes Zarządu Spółki. W okresie objętym kontrolą Przedstawiciele Rady Nadzorczej Spółki nie występowali z inicjatywą przeprowadzenia kontroli zakupów.

W okresie objętym kontrolą, pracownicy Biura ZSZ przeprowadzili pięć audytów (po jednym w każdym roku), w trakcie których sprawdzano m.in. zapewnienie wymaganej jakości surowców, dokonywanie zakupów od dostawców kwalifikowanych czy współpracę z dostawcami. W wyniku wszystkich ww. przeprowadzonych audytów ustalono, że proces 3.4. „Zakupy” funkcjonował prawidłowo, był skuteczny i na bieżąco doskonalony.

W raportach z audytów przeprowadzonych w 2016 i 2017 r. stwierdzono, że miernik oceny procesu: „Zapewnienie wymaganej jakości surowców. Zrealizowanie m.in. 95% zakupów podstawowych surowców od dostawców kwalifikowanych” został zrealizowany na poziomie 98,3 i 99,3%. W audycie z 2018 r. wskazano realizację miernika „powyżej 95%”, w 2020 r. miernik realizowano w 100%. W audycie z 2019 r. nie zawarto zapisów nt. osiągnięcia miernika. W ww. raportach wskazano także propozycje do doskonalenia, m.in. w zakresie aktualizowania obowiązujących instrukcji bezpiecznego składowania materiałów i listy kwalifikowanych dostawców oraz dokonywania bieżącej oceny dostawców towarów. Kolejne raporty stwierdzały podjęcie działań korygujących, w tym zaktualizowano listę kwalifikowanych dostawców, przeprowadzono udokumentowaną ocenę dostawców towarów oraz zaktualizowano wykaz aktów prawnych.

W przeprowadzonej w trakcie ww. audytu analizie ryzyka, jako słabe strony wskazano m.in. występowanie jedynej dostawcy sody kalcynowanej oraz dwóch kopalni oferujących piasek szklarski o odpowiedniej jakości i składzie chemicznym.

(akta kontroli str. 101-153)

Przeprowadzone audyty wewnętrzne nie stwierdziły niezgodności w zakresie odstępstw od stosowania przyjętych procedur zakupowych opisanych w niniejszym wystąpieniu. Odpowiedzialny za prowadzenie audytów wewnętrznych Pełnomocnik ZSZ wyjaśnił, że audyty prowadzone były rzetelnie, jednak nie były w stanie objąć swoim zakresem funkcjonowania całego systemu i nie były w stanie wykryć wszystkich niezgodności. Pełnomocnik ZSZ podał także: „Celem audytu jest wykazanie, że badany obszar jest zgodny z wymaganiami systemu zarządzania jakością. W przypadku stwierdzenia odchylenia od stanu pożądanego, w raporcie

wykazywane są niezgodności. Istnieje tu różnica w celach między kontrolą a audytem, gdyż celem kontroli jest znalezienie błędów, a audytu – wykazanie zgodności”.

(akta kontroli str. 113-153, 244-245, 558-562a)

Zewnętrzna firma akredytująca (DQS Polska) prowadziła coroczne audyty nadzoru i ponownej certyfikacji (w odniesieniu do posiadanych przez Spółkę certyfikatów: zarządzania jakością, zarządzania środowiskowego oraz zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy), w trakcie których sprawdzała m.in. realizację procesów dokonywania zakupów. W trakcie audytów przeprowadzonych w latach 2016-2019, firma akredytująca nie stwierdziła niezgodności i nie sformułowała zaleceń ani działań korygujących w zakresie zakupów.

(akta kontroli str. 154-241)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W Spółce weryfikowano stosowanie procedur zakupowych. Corocznie przeprowadzano wewnętrzne audyty, w ramach których uwzględniano badania procesów zakupów, a zalecenia wydane po ich zakończeniu były realizowane. Spółka poddawana była także corocznym audytem, prowadzonym przez zewnętrzną firmę akredytującą w zakresie posiadanych certyfikatów, w tym zarządzania jakością, w trakcie których sprawdzano m.in. zagadnienia dotyczące realizacji zakupów.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Katowice, 14 października 2020 r

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

Kontroler
Karol Pastuszka
Inspektor kontroli państwowej

.....